

საინვესტიციო გარემოს, როგორც ეკონომიკური ზრდის ფაქტორის შეფასების მეთოდოლოგიური საკითხები

რამინ ცინარიძე,

ბიზნესის მართვის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ramin.tsinaridze@bsu.edu.ge

გიორგი აბუსელიძე,

ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
george.abuselidze@bsu.edu.ge

ლაშა ბერიძე,

ბიზნეს ადმინისტრირების დოქტორი, პროფესორი,
წმინდა ტბელ აბუსერისძეს სასწავლო უნივერსიტეტი
lashalasha0103@gmail.com

აბსტრაქტი

ქვეყნის საინვესტიციო ურთიერთობების ოპტიმიზაციისათვის აუცილებელია საინვესტიციო საქმიანობის სწორი შეფასების სისტემის დანერგვა, სახელწიფოს მხრიდან ისეთი ქმედითი ღონისძიებების დაგეგმვა და გატარება, რომელიც ხელს შეუწყობს საინვესტიციო გარემოში არსებული ხარვეზების აღმოფხვრას, მის გაუმჯობესებასა და ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას.

უცხოელი ინვესტორი კაპიტალურ რესურსებს აბანდებს მხოლოდ სტაბილური საინვესტიციო გარემოს მქონე ქვეყნებში, რომლებიც თავის მხრივ ადგილობრივი ინვესტორის ნდობითაც ხასიათდება. ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ჯანსაღი საინვესტიციო გარემო, რაც განსაკუთრებით აქტუალური გახდა თანამედროვე გლობალური გამოწვევების ფონზე. მაშასადამე, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებით წარმოებული საქმიანობა წარმოადგენს გლობალური ბიზნეს ურთიერთობის ფორმას, რომელიც ღია საბაზრო ეკონომიკის მასტიმულირებელი ფაქტორის განუყოფელი ნაწილია.

მიუხედავად უცხოურ და ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში საინვესტიციო გარემოს არსისა და მისი შეფასების მეთოდოლოგიური საკითხების ფართოდ განხილვისა, ის განსაკუთრებით აქტუალური გახდა კოვიდ-პანდემიის კრიზისის თუ შემდეგ რუსეთ-უკრაინის საომარი კონფლიქტის შემდეგ. ბოლო წლებში ჩამოყალიბებული ტენდენციის მიხედვით, მსოფლიო ქვეყნების ეროვნული ეკონომიკური სისტემა, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, მიმართულია ინვესტიციათა ნაკადების ზრდისკენ. ეს ტენდენცია სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი გახდა პოსტკოვიდური პერიოდის ეკონომიკის რეაბილიტაცია და განვითარებისათვის. საქართველოს ეკონომიკის განვითარებისა და მოდერნიზაციისთვის აუცილებელია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შესაძლებლობების მაქსიმალური გამოყენება და შესაბამისი გარემოს შექმნა, რაც განსაზღვრავს ამ პროცესის ეფექტიანობას.

კვლევის ამოცანა არის საქართველოში თანამედროვე ეტაპზე არსებული საინვესტიციო გარემოს, როგორც თეორიულ-მეთოდოლოგიური, ისე პრაგმატული ხასიათის ასპექტების გამოვლენა. კვლევის შედეგების საფუძველზე წინადადებებისა და რეკომენდაციების ფორმირება ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაში საინვესტიციო კლიმატის როლის შესახებ.

კვლევის საგანს წარმოადგენს საქართველოს მაგალითზე პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და მისი მნიშვნელობა მიმღები ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისთვის. კვლევის ობიექტს წარმოადგენს საინვესტიციო კლიმატი და უცხოური ინვესტიციების როლი მისი გაუმჯობესების პროცესში.

საკვანძო სიტყვები: ინვესტიციები, საინვესტიციო გარემო, საინვესტიციო კლიმატი, ეკონომიკური განვითარება.

JEL: E22; F21; G11; H54; O16; R42

DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.3>

ციტირებისათვის: ცინარიძე რ., აბუსელიძე გ., ბერიძე ლ. (2023) საინვესტიციო გარემოს, როგორც ეკონომიკური ზრდის ფაქტორის შეფასების მეთოდოლოგიური საკითხები. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ადამიანური კაპიტალი, ინსტიტუტები, ეკონომიკური ზრდა“. შრომების კრებული. ქუთაისის უნივერსიტეტი. გვ. 47 - 58. DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.3>

შესავალი

ეროვნული ეკონომიკის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი არის ეკონომიკაში საინვესტიციო რესურსების არსებობის დონე, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისათვის ხელსაყრელი კლიმატისა და მათი ეფექტიანი გამოყენების მექანიზმების ჩამოყალიბება. განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნების პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ეკონომიკური განვითარების, ეკონომიკური ზრდის მისაღები პარამეტრების უზრუნველყოფაში უმნიშვნელოვანესი როლი ინვესტიციებმა უნდა შეასრულონ, ამიტომაც ინვესტიციები ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთ ფაქტორად არის წარმოდგენილი.

საინვესტიციო გარემო (კლიმატი), როგორც ეკონომიკური კატეგორია, წარმოდგენს ეკონომიკურ-გეოგრაფიული, სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკურ-სამართლებრივი, გეოპოლიტიკურ-ეკოლოგიური ურთიერთობების ფართო სისტემას. იგი ყალიბდება მჭიდროდ დაკავშირებული პროცესების და მოვლენების ზეგავლენით მართვის მაკრო, მეზო თუ მიკრო დონეზე და ახდენს მყარი ინვესტიციური მოტივების წარმოშობას.

საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და მისი შეფარდება მშპ-სთან ხშირად გამოიყენება ქვეყნის საინვესტიციო კლიმატისა და კონკურენტუნარიანობის საზომად. ბლომსტორის (Blomstrom, M., Kokko, A., 1998) თანახმად განვითარებადი ქვეყნები პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მეშვეობით ახერხებენ მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი პრო-

დუქციის ექსპორტს. ინვესტიციები ადამიანურ განვითარებასთან მჭიდრო ურთიერთკავშირია (Colen Liesbeth, Miet Maertens, Johan Swinnen, 2008), უშუალოდ უზრუნველყოფენ კაცობრიობის ეკონომიკურ ზრდას და პროგრესს.

ძირითადი ნაწილი

მსოფლიო გამოცდილების მიხედვით, ბევრმა ქვეყანამ, რომლებიც გარდამავალ ეტაპზე იმყოფებოდა, ეკონომიკურ სიძლიერეს ინვესტიციების ზრდის შედეგად მიადგინა. ეროვნული ეკონომიკის მოდერნიზაცია, ინვესტიციების ზრდა დამოკიდებულია ხელსაყრელი, რაციონალური საინვესტიციო გარემოს შექმნაზე, რაც გულისხმობს იმ ფაქტორების ერთობლიობას, რომლებიც კომპანიებს აძლევს შესაძლებლობებს, სტიმულებს კაპიტალის ავანსირების გზით გააფართოვონ საქმიანობის სფეროები, ბიზნესის მასშტაბები. საქართველოსთვის ასევე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს უცხოური კაპიტალი, რომელიც არის ახალი ტექნოლოგიების დანერგვის, თანამედროვე მართვის მეთოდების გამოყენების და ადგილობრივი ინოვაციური პროექტების განხორციელების მთავარი საშუალება. უცხოურ ინვესტიციები ასევე შესაძლებელია გახდეს ადგილობრივი ინვესტიციებისთვის მამოტივირებელი ფაქტორი და ხელი შეუწყოს ჯანსაღ კონკურენციას და მონოპოლიის არ არსებობას (Tsinaridze, R., Makharadze, N., 2023). საუკეთესო, რაციონალური საინვესტიციო გარემო იწვევს ინვესტიციების დიდი ოდენობით მოზიდვას. თავის მხრივ, ინვესტიციები ასრულებს კატალიზატორის როლს ეკონომიკური

ზრდისათვის, განვითარებისათვის, ის განსაკუთრებით ეფექტიანია განვითარებად ქვეყნებში (Barry P. Bosworth, Susan M. Collins and Carmen M. Reinhart, 1999), (YOEL HECHT, ASSAF RAZIN, NITZAN, GAD SHINAR, 2004). ეკონომიკური ზრდის, განვითარების მისაღები დონე და მიღწეული მიკრო, მაკროეკონომიკური პირობები თავის მხრივ აუცილებელი პირობაა ინვესტიციური აქტიურობისთვის. ყოველივე ეს ხელს უწყობს სამამულო საქონელმწარმოებლების კონკურენტუნარიანობის და საბოლოო ჯამში მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას.

მსოფლიო ქვეყნების საინვესტიციო მიმზიდველობის კომპლექსურ რეიტინგებს პერიოდულად აქვეყნებენ წამყვანი ეკონომიკური ჟურნალები: „Euromoney“, „Fortune“, რომელთაგან ყველაზე პოპულარულად ითვლება „Euromoney“. აღნიშნული ჟურნალი წელიწადში ორჯერ (მარტში და სექტემბერში) აცნობს მკითხველს მსოფლიოს ქვეყნების საინვესტიციო რისკისა და საიმედოობის რეიტინგს 10 ბალიანი სისტემით - საექსპერტო ანგარიშებით - ანალიტიკური გზით მიღებულ შედეგებს. საანალიზო მაჩვენებლად იყენებენ მაჩვენებელთა ცხრა ჯგუფს: ეკონომიკის ეფექტიანობა, პოლიტიკური რისკის დონე, ვალის მომსახურების მდგომარეობა, კრედიტუნარიანობა, საბანკო დაკრედიტების მისაწვდომობა, მოკლევადიანი ფინანსების მისაწვდომობა, გრძელვადიანი სასესხო კაპიტალის მისაწვდომობა, ფორსმაჟორული გარემოების წარმოქმნის ალბათობა (Euromoney, 2023).

საინვესტიციო გარემოს შეფასების მეთოდოლოგიის სრულყოფის თვალსაზრისით საყურადღებო პრაქტიკა აქვთ აშშ-სა და იაპონიას. აშშ-ში საინვესტიციო გარემოს შეფასების მიზნით ისეთი ფაქტორებიც გამოიყენება, როგორცაა ცალკეულ შტატებში ჩამოყალიბებული პოლიტიკური

შეხედულებები და ეკოლოგიური მოძრაობები. საინვესტიციო გარემოზე მოქმედი ფაქტორების ბაზაზე აქვეყნებენ ცალკეული შტატების მიხედვით „ყოველწლიურ სტატისტიკურ რუკას“, რომელიც შეიცავს ოთხ განზოგადებულ მაჩვენებელს. ეს მაჩვენებლებია: ინვესტიციების ეკონომიკური ეფექტიანობა, საქმიანი ქმედუნარიანობა, ტერიტორიის განვითარების პოტენციალი და საგადასახადო პოლიტიკის ძირითადი შემადგენლობები.

იაპონიაში დანერგილია საინვესტიციო გარემოს აღწერითი დახასიათება მისი რაოდენობრივი შეფასების გარეშე. აღნიშნული მეთოდები შედარებით მარტივია, თუმცა სუბიექტურობის ელემენტებსაც შეიცავს.

საინვესტიციო გარემოს შეფასების თეორიულ-მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული მიმართულებით დომინირებს ძირითადად სამი მთავარი მიმდინარეობა.

პირველის მიხედვით საინვესტიციო გარემოს შეფასება ემყარება შემდეგ მაჩვენებელთა სისტემის ანალიზს: მშპ-ის, ეროვნული შემოსავლისა და სამრეწველო პროდუქციის წარმოების დინამიკა, ეროვნული შემოსავლის განაწილების დინამიკა და ერთობლივ საზოგადოებრივ პროდუქტში დაგროვებისა და მოხმარების თანაფარდობა, პრივატიზაციის მიმდინარეობა, საინვესტიციო საქმიანობის სამართლებრივი რეგულირების მდგომარეობა, საინვესტიციო ბაზრის ცალკეული სახეების (მათ შორის საფონდო და ფულადი ბაზის) მდგომარეობა (ბასარია, რ., მესხია ი., 1995).

მეორე მიმდინარეობა ითვალისწინებს უამრავ ფაქტორთა ერთობლიობის შეფასებას, რომლებიც გავლენას ახდენენ საინვესტიციო გარემოზე. ეს ფაქტორები შვიდ გამსხვილებულ ბლოკებად არიან დაჯგუფებული, რომლებიც, თავის მხრივ, შეიცავენ მრავალ ფაქტორს.

მესამე მიდგომის მომხრეები საინვეს-

ტიციო გარემოს შემადგენელ ფაქტორებად განიხილავენ ორ ძირითად ვარიანტს: საინვესტიციო პოტენციალი და საინვესტიციო რისკი ან საინვესტიციო რისკი და სოციალურ-ეკონომიკური პოტენციალი (ქოქიაური, 2017).

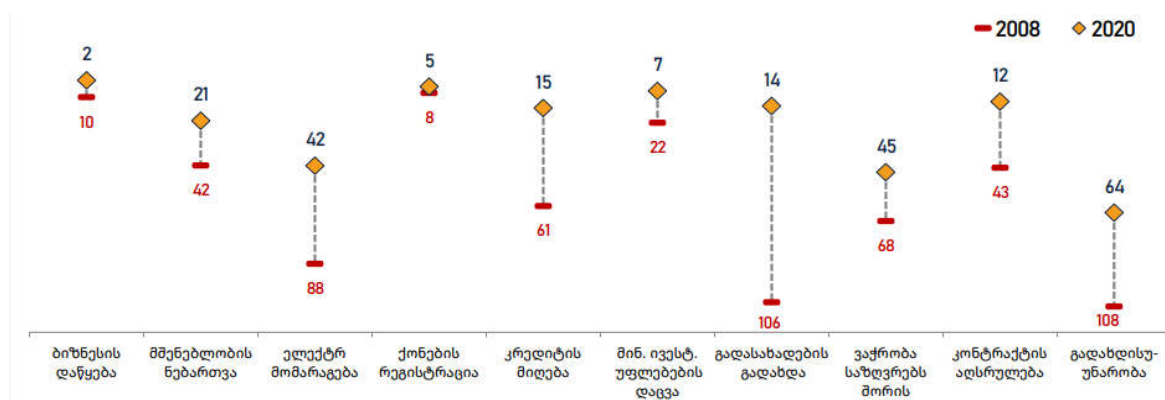
პირველი ვარიანტის მიხედვით საინვესტიციო პოტენციალს აფასებენ მაკროეკონომიკური მახასიათებლების საფუძველზე, რომელიც შეიცავს: მოცემულ ტერიტორიაზე წარმოების ფაქტორების არსებობას (მათ შორის შრომით რესურსებს მათი საგანმანათლებლო დონის გათვალისწინებით), სამომხმარებლო მოთხოვნას, მოსახლეობის სამეურნეო საქმიანობის შედეგებს, მეცნიერების განვითარებისა და მისი მიღწევების დანერგვის დონეს, საბაზრო ეკონომიკის წამყვანი ინსტიტუტების განვითარებას, კომპლექსური ინფრასტრუქტურით უზრუნველყოფას (დათუნაშვილი, 2000).

მეორე ვარიანტს საფუძვლად უდევს საინვესტიციო გარემოს დონე რეგიონული საზოგადოებრივი სისტემის განვითარების თვალთახედვიდან. აქ სხვა უამრავ ფაქტორებს შორის ითვალისწინებენ: ადამიანურ

პოტენციალს, განვითარების მატერიალურ ბაზას, სოციალურ-პოლიტიკურ მდგომარეობასა და პოლიტიკური რისკის ფაქტორებს, ეკონომიკის მდგომარეობას და მისი მართვის დონეს (აბესაძე, 2002); (ქოქიაური ლ., ბებიაშვილი ნ., 2010).

განვიხილოთ საერთაშორისო სუვერენული და სარეიტინგო კომპანიების მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშები საქართველოსთან მიმართებით, ასევე ასეთი წარმოდგენის დროს უნდა გამოიყოს და შეფასდეს განსაკუთრებით ისეთი ფაქტორები, რომლებსაც მნიშვნელოვანი ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია ინვესტორის გადაწყვეტილებაზე, მაგალითად: Doing Business, მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი.

Doing Business მიერ გამოქვეყნებული ანგარიში და წარმოვადგინოთ ინფორმაცია შესაბამისი ინდიკატორების მიხედვით (დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1. საინვესტიციო კლიმატი საქართველოში „Doing Business“-ის მიხედვით, პოზიცია ინდიკატორების მიხედვით (Doing Business, 2023)

უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო მონაცემების მიხედვით (რომელიც გამოქვეყნებულია სამინისტროს საიტზე ფიქსირდება 2022 წლით) საერთო პოზიციის მიხედვით

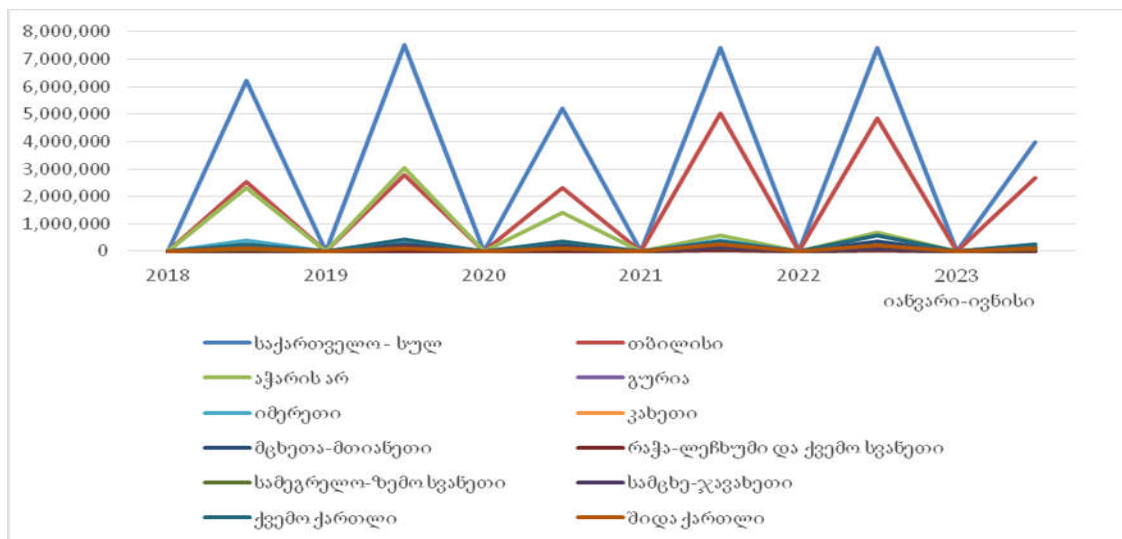
საქართველოს 190 ქვეყანას შორის მე-7 ადგილი უკავია, რაც რა თქმა უნდა არ არის ცუდი, პირიქით უნდა შეფასდეს, როგორც დადებითი შედეგი, ასევე მნიშვნელოვანია

აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ კომპონენტების-
 /ინდიკატორების მიხედვით საქართველოს
 უფიქსირდება ყველა კომპონენტში გაუმ-
 ჯობესების შედეგი ბოლო 12 წლის განმავ-
 ლობაში, რაც ზოგადად მეტყველებს ბიზ-
 ნეს გარემოს, მისი მარეგულირებელი თუ
 მასზე მოქმედი ფაქტორების რეგულირე-
 ბაზე.

ამასთან, დამატებით უნდა აღინიშ-
 ნოს, რომ გამოწვევად რჩება გადახდისუფ-
 ნარობის კომპონენტი, აღნიშნული დაკავ-
 შირებულია ბიზნეს/საინვესტიციო საქმიან-
 ნობის დახურვასთან, რაც ხშირად დროში
 გაწელილი პროცესია და ინვესტირებას
 უწევთ საწარმოს დახურვის ნაცვლად და-
 რეგისტრირონ ახალი საწარმოები. აღნიშ-
 ნულის მოსაწესრიგებლად სახელწმიფოს
 მხრიდან გატარებული იქნა რამდენიმე რე-
 ფორმა, მათ შორის, 2008, 2011, 2013 და 2018
 წლებში, მაგრამ როგორც ნახაზიდან ჩანს
 მდგომარეობა არ არის სახარბიელო.

ასევე შედარებით ცუდი პოზიცია
 ფიქსირდება ელექტრო მომარაგებისა და

მშენებლობის ნებართვის ინდიკატორების
 პოზიციებთან მიმართებით. ორივე ინდიკა-
 ტორის შეფასების ძირითად ელემენტებს
 წარმოადგენს დრო და რა თქმა უნდა დანა-
 ხარჯი, სამწუხაროდ განაშენიანების გეგმე-
 ბის არ არსებობა ძირითადი საინვესტიციო
 ქალაქების მიმართ კიდევ უფრო მეტად არ-
 თულებს მშენებლობის მიღების ნებართვის
 ვადებს, მაგალითად, საქართველოს სტა-
 ტისტიკის ეროვნული სამსახურის მიხედ-
 ვით აჭარის რეგიონი 2018-2019 წლებში გა-
 ცემული მშენებლობის ნებართვების მი-
 ხედვით მეორე პოზიციას იკავებდა თბი-
 ლისის შემდეგ, ხოლო 2020 წლიდან მე-4,
 მე-5 პოზიციას იკავებს, რაც ქალაქ ბათუმის
 მერიის მიერ გამოცხადებული კონკურსის
 შედეგია, რომლითაც უნდა მომზადდეს ქა-
 ლაქ ბათუმის განაშენიანების გეგმა, ხოლო
 განაშენიანების გეგმის მომზადების დროს
 ნებართვების გაცემა ნაწილობრივ შეჩერე-
 ბულია (ყოველ შემთხვევაში ასეთი შეჩერე-
 ბის საფუძველი კანონმდებლობითაა გათ-
 ვალისწინებული).

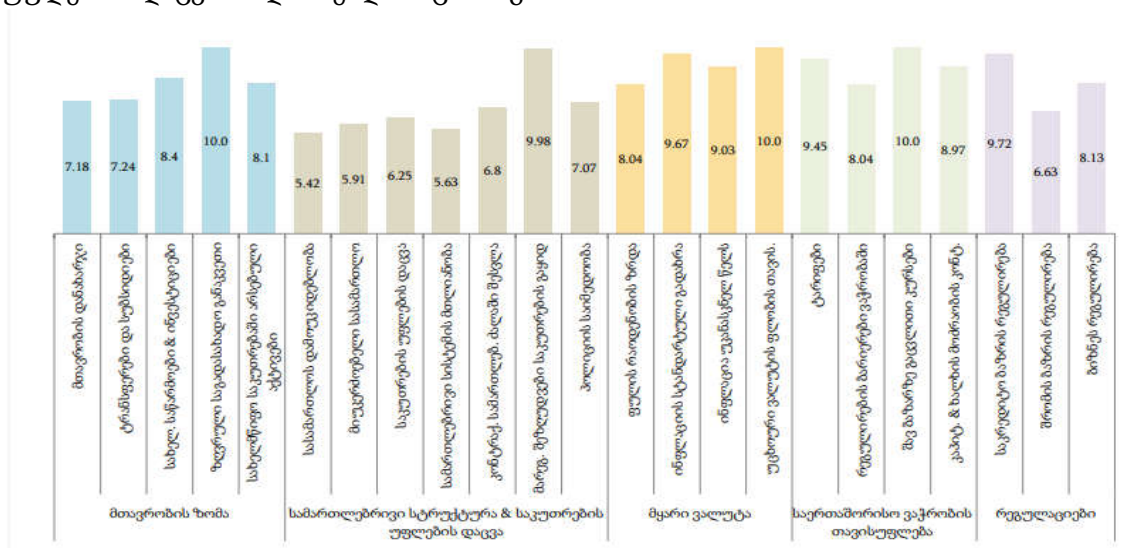

დიაგრამა 2. ინფორმაცია მშენებლობაზე გაცემული ნებართვების შესახებ, რეგიონების მიხედვით 2018-2022
 (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2023)

მეტი სიცხადისათვის საქართველოს-თან მიმართებით განვიხილოთ მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი კომპონენტების მიხედვით (დიაგრამა 3).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო ამ ინდექსით მსოფლიოში მე-5 ადგილზეა, მაგრამ შედარებით დაბალი ქულები ფიქსირდება სამართლებრივი სტრუქტურისა და საკუთრების უფლების დაცვის ინდიკატორში, სადაც სასამართლო დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებელ სასამართლოს ყველაზე დაბალი ქულები ფიქსირდება 5.42 და 5.91, რაც ნამდვილად არ აისახება დადებითად ინვესტორის გადაწყვეტილებაზე (მით უმეტეს თუ ეს ეხება უცხოურ ინვესტიციებს), რამეთუ უფლების დაცვისა და რეალიზაციის გა-

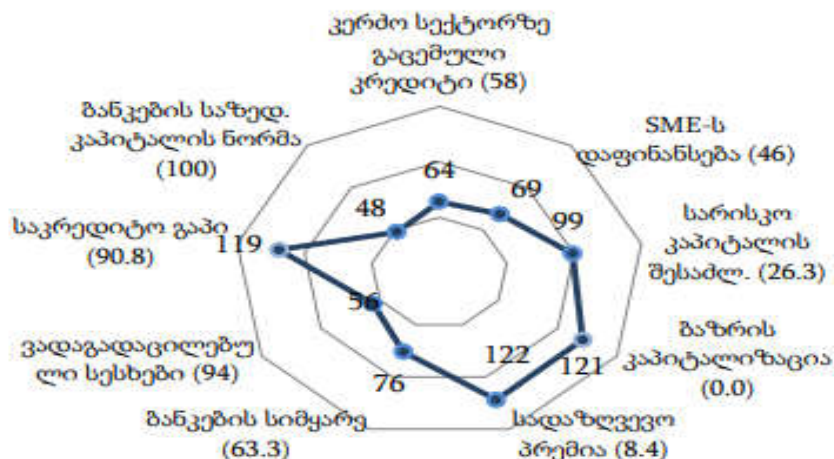
რანტიებს სწორედაც რომ დამოუკიდებელი და სამართლიანი სასამართლო უნდა ჰქმნიდეს (აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი გამოქვეყნებულია 2021 წელს, სადაც ასახულია 2019 წლის პერიოდი). საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესების თვალსაზრისით აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს მიუკერძოებელი და სამართლიანი მართლმსაჯულების სისტემა, რომელიც კანონის უზენაესობის პრინციპზე იქნება დაფუძნებული. აღნიშნულ გარემოებას ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად ასახელებენ საქართველოს სტრატეგიული პარტნიორებიც (Tsinaridze, R., Rizhvadze G, 2023).

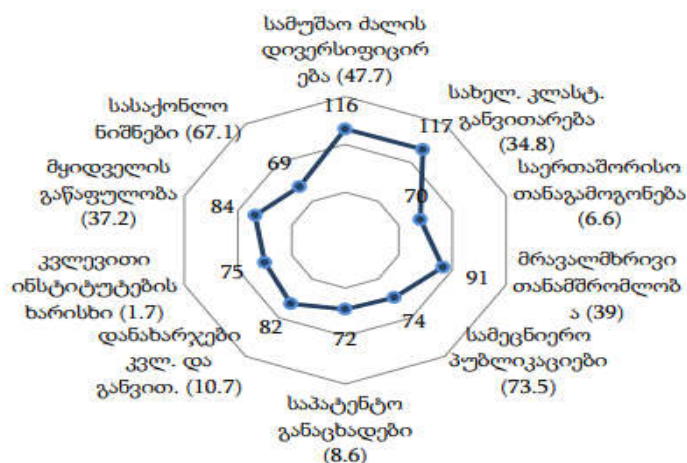
დიაგრამა 3. მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლება, საქართველოს ქულები ინდიკატორების მიხედვით, 2021 (მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლება, 2023)

ასევე, საკმაოდ მნიშვნელოვან წარმოდგენებს საინვესტიციო გარემოზე გვაძლევს გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI), რომელიც შეიცავს 4 მიმართულებას 98 კომპონენტის მიხედვით, ყველა ამ კომპონენტის განხილვა შეუძლებელი იქნება, მაგრამ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ ინდექსით საქართველო 2018 წელს

მსოფლიოში 66-ე ადგილზეა. გამოვყოთ რამდენიმე მიმართულება თავისი კომპონენტების მიხედვით, სადაც ყველაზე დაბალი შეფასებები აქვს საქართველოს, ესენია: ფინანსური სისტემა 88-ე პოზიცია, ინოვაციური უნარ-ჩვევები 85-ე პოზიცია (დიაგრამა 4, 5). (გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი, 2023)

დიაგრამა 4. ფინანსური სისტემა - ქულა 54.1 (88-ე პოზიცია)

დიაგრამა 5. ინოვაციური უნარ-ჩვევები 32.7 ქულა (85-ე პოზიცია)

უნდა აღინიშნოს, რომ თანამედროვე ინვესტიციების მიმართულების ერთ-ერთ განსაკუთრებულ მოთხოვნას წარმოადგენს ქვეყანაში არსებული სამეცნიერო-ტექნოლოგიური უნარ-ჩვევების არსებობა, რომელიც პირდაპირ არის დაკავშირებული ინტელექტუალურ და საპატენტო დარგების განვითარებასთან. ყურადღება უნდა გამახვილდეს შემდეგ კომპონენტებზე - კვლევითი ინსტიტუტების ხარისხი, დანახარჯები კვლევასა და განვითარებაზე, ასევე საერთაშორისო თანაგამოგონება, რაშიც საქართველოს ძალიან დაბალი ქულები უფიქსირდება (მაქსიმალური 10.7 ქულა), მაშინ, როცა თანამედროვე სამყაროში ინვესტიციების გარემოს ფორმირების ერთ-ერთ მი-

რითად კომპონენტს სწორედ ეს მიმართულება წარმოადგენს, ამიტომ ამ მხრივ სახელმწიფოს მართლაც ბევრი რეფორმის გატარება მოუწევს.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ დადებითი მხარეების მიუხედავად, ზემოთ ჩამოთვლილი მაჩვენებლები შეიცავენ მთელ რიგ უარყოფით მომენტებს, რომლებიც ფაქტიურად ამნელებენ, ან შეუძლებელსაც კი ხდიან მათ პრაქტიკულ გამოყენებას. უარყოფით მომენტებს შორის, უწინარეს ყოვლისა, უნდა დასახელდეს მაჩვენებელთა სიმრავლე და მათი მოპოვების, დამუშავების სირთულე, მაღალი შრომატევადობა. ამ მაჩვენებელთა ცვალებადობა დროში, მიღებული შედეგების ზოგადი ხასიათი, რომ-

ლებიც კონკრეტული ინვესტორებისათვის ხშირად არანაირ ღირებულ ინფორმაციას არ შეიცავს. თანაც საინვესტიციო გარემოს შეფასებას ართულებს და მიღებულ შედეგებს არასაიმედოს ხდის ცალკეულ მეთოდოლოგიებში სხვადასხვა ბლოკებში ჩართული მთელი რიგი მაჩვენებლების განმეორება. ამას ისიც ემატება, რომ ყოველი ცალკეული მაჩვენებელი, ან მაჩვენებელთა სისტემა, უმეტესწილად ეფუძნება რა დარგობრივი სიდიდეების ანალიზს და განზოგადებას, რომლებიც, როგორც წესი, ყალიბდებიან სხვადასხვა (დარგთა კომპლექსის განვითარების) თავისებურებათა ზემოქმედების შედეგად, თავისთავში ასახავენ სწორედ მათი დინამიკის კანონზომიერებას, შესაბამისად დარგობრივი და არა მთლიანი სახელმწიფოებრივი, ან რეგიონული ინვესტიციური გარემოს ფორმირებას.

სწორედ ამის გამო იზრდება ალბათობა იმისა, რომ მაგალითად, ერთი რომელიმე მაჩვენებლის (მაჩვენებელთა ნაკრების) მიხედვით ესა თუ ის ქვეყანა (რეგიონი) მივაკუთვნოთ ხელსაყრელი ინვესტიციების ზონას, ხოლო მეორე მაჩვენებლის (მაჩვენებელთა ნაკრების) მიხედვით - არახელსაყრელს. ასეთი მდგომარეობა არ გვაძლევს იმის საფუძველს, რომ საბოლოო დასკვნა გამოვიტანოთ მაჩვენებელთა ისეთი ერთობლიობითაც კი, როგორცაა ინვესტიციების მოცულობის დაცემა, კაპიტალური დაბანდების ტექნოლოგიური დარგობრივი სტრუქტურა, მოსახლეობის განწყობა მთავრობის მიმართ და სხვა.

ცალკე უნდა აღინიშნოს შემოთავაზებულ მეთოდოლოგიებში მაჩვენებელთა ჩართვის მიზნით მათ მისაღებად ჩატარებული ძვირად ღირებული გამოკითხვები, გამოკვლევები, რომლებშიც მრავალრიცხოვან ექსპერტთა ჯგუფები მონაწილეობენ და სხვა.

დასკვნა

ინვესტიციური გარემო კომპლექსური ცნებაა და გულისხმობს ინვესტიციებისთვის ხელსაყრელი პირობების შექმნას, ანუ თუ რამდენად ხელსაყრელია კაპიტალდაბანდება როგორც იდეოლოგიურ ისე პოლიტიკურ-ეკონომიკური თვალსაზრისით. ამისათვის უნდა გაანალიზდეს ფინანსური ბაზრის მდგომარეობა ქვეყანაში, მოზიდულ და ეროვნულ ინვესტიციებს შორის თანაფარდობა, ინვესტიციების ეფექტიანობის ყველა ფაქტორი და განსაზღვროს საინვესტიციო პროექტების განხორციელების რისკი. თანაც საინვესტიციო გარემოს შეფასება თვითმიზანი არ არის. მისი მთავარი დანიშნულებაა დააინტერესოს პოტენციური ინვესტორი მოცემულ ქვეყანაში, რეგიონში, კონკრეტულ პროექტში დააბანდოს თავისი სახსრები. ამდენად მისი ფსიქოლოგიური განწყობა დიდ მნიშვნელობას იძენს.

საინვესტიციო გარემოს შეფასებისას თეორიულ-მეთოდოლოგიური მიდგომების გარდა გათვალისწინებული უნდა იქნეს მოცემული ქვეყნის, რეგიონის სივრცეზე არსებული ტრადიციული ფაქტორებიც, რომლებიც ხშირ შემთხვევაში უარყოფითად ზემოქმედებენ ინვესტიციური პროცესების მსვლელობაზე და ამ სივრცეში ეკონომიკური რეფორმების შედეგებზე. მხედველობაში გვაქვს ცალკეულ სახელმწიფოების გლობალური პოლიტიკურ-ეკონომიკური ინტერესები ამა თუ იმ ქვეყნის მიმართ, საომარი კონფლიქტები, მეზობელი ქვეყნების ეკონომიკაზე დამოკიდებულება, ბაზარის მცირე ტევადობა და ორიენტირება მხოლოდ საექსპორტო პროდუქციის წარმოებაზე და სხვა.

უცხოურ კაპიტალზე დაყრდნობა სრულიადაც არ ნიშნავს სამამულო ინვესტორთა იგნორირებას, მათ ფინანსური შესაძლებლობის შეზღუდვას. ეკონომიკის იმ სექტორში, სადაც ადგილობრივ ინვესტორებს შესწევთ უნარი აამოქმედონ წარმოე-

ბა, უპირატესობა მათ უნდა მიენიჭოთ, მაგრამ არ შეიძლება იმის დავიწყებაც, რომ მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ინვესტიციების რაოდენობა, არამედ მათი ხარისხი. უცხოური ინვესტიციები კი ეს არის უმთავრესად ახალი ტექნოლოგიები, ინოვაციები, უფრო სრულყოფილი მართვის სისტემები, პროდუქციის მაღალი ხარისხი.

თანამედროვე გლობალური გამოწვევების ფონზე საგულისხმოა, რომ ქვეყანაში უცხოური ინვესტიციების შემოდინებას, არსებულ საკანონმდებლო ბაზასთან ერთად, საქართველოს ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობაც უწყობს ხელს (იგი უძველესი „აბრეშუმის გზის“ ერთ-ერთი საკვანძო პუნქტია). დღეს განსაკუთრებით ქვეყანას საშუალება ეძლევა მაქსიმალური დატვირთვით გამოიყენოს მსოფლიო ბაზრების დამაკავშირებელი საზღვაო, სარკინიგზო, საავტომობილო და მილსადენი მარშრუტები, რადგანაც საქართველოში წარმოებული ბიზნესისათვის სატრანსპორტო ხარჯების შემცირებისა და ფართო საერთაშორისო კავშირების განვითარების წინაპირობაა. ცალკე აღსანიშნავია, რომ უცხოური კაპიტალისათვის მომგებიანი ე.წ. სპეციალიზაციის გავლენით საქართველოში უპირატესად ვითარდება შრომატევადი და არა მეცნიერება და კაპიტალტევადი დარგები, რადგან უცხოური კაპიტალი, ძირითადად კვლავ იაფი მუშახელისა და ბუნებრივი რესურსების გამო შემოდის ჩვენს ქვეყანაში.

საერთო შეფასებით საქართველოში მიმდინარე რეფორმების განვლილი პერიოდის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ დღეს ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემოს ფორმირება ისევ და ისევ გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს და სახელმწიფო ინვესტიციური პოლიტიკის განხორციელებაში შეტანილი ცვლილებები შეიძლება შევაფასოთ, როგორც დადებითი მოვლენა, რომელი გამოხატავს პრაქტიკაში ინვესტიცი-

ბის საბაზრო პრინციპების რეალიზებას. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განხორციელებაში მონაწილე ორივე მხარე ღებულობს სარგებელს. ინვესტორების სარგებელს წარმოადგენს მიმღები ქვეყნის რესურსების გამოყენება, სამუშაო პერსონალი, აქტივები. ხოლო რეციპიენტი ქვეყანა სარგებლობს თანამედროვე ტექნოლოგიებით და მონაწილეობს მიმდინარე საერთაშორისო სავაჭრო სისტემაში.

ვფიქრობთ, რომ საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სტიმულირების პროცესში, პრიორიტეტული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს არა რომელიმე მასტიმულირებელ ფორმას, არამედ ქვეყანაში ხელსაყრელ საინვესტიციო გარემოს ფორმირებას, რომელიც მრავალ სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ფაქტორზეა დამოკიდებული. თანაც უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის პერსპექტივების ანალიზის დროს აუცილებელია სამამულო დამზოგველთა საინვესტიციო შესაძლებლობათა და საინვესტიციო პროცესში მათი როლის შეფასება. პოლიტიკა უცხოელი ინვესტორების მიმართ სახელმწიფო საინვესტიციო პოლიტიკის ერთ-ერთ ძირითად შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს. მტკიცე კავშირი სამამულო ინვესტიციების სტიმულირების ღონისძიებებსა და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას შორის, ეკონომიკის და ფინანსების ამ ორი წყაროს ურთიერთგავლენა განაპირობებს მათი კომპლექსური შესწავლის მიზანშეწონილობას.

საქართველოში ინვესტიციური ურთიერთობების მოწესრიგება, ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემოს შექმნა, საერთოდ საინვესტიციო საქმიანობის შეფასების სწორი სისტემის განვითარება, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა და ეფექტიანი დაბანდება, ინვესტიციების ბაზრის სწორი ფუნქციონირება, ინვესტიციური ბანკების შექმნა და სხვა აქტუალური საკითხების კვლევა ერთგვარი წინგადადგმური ნაბიჯი იქ-

ნება საინვესტიციო საქმიანობაში არსებული პრობლემების დაძლევის გზაზე.

სახელმწიფოს სამეურნეო კომპლექსის ფუნქციონირება ყოვლად შეუძლებელია ინვესტიციების გარეშე. ინვესტიციები ხელს უწყობენ საწარმოო, ინოვაციური და სოციალური პროექტების რეალიზაციას, მონაწილეობენ წარმოების მოცულობის

ზრდისა და საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების პროცესში. სახელმწიფო კრიზისის პირობებში ინვესტიციები წარმოადგენენ ყველაზე მნიშვნელოვან საშუალებას სოციალური და საწარმოო პოტენციალის სტრუქტურული გარდაქმნისა და მისი ბაზრისადმი დაქვემდებარების გზაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Barry P. Bosworth, Susan M. Collins and Carmen M. Reinhart. (1999). Capital Flows to Developing Economies: Implications for Saving and Investment. *Brookings Papers on Economic Activity*, 143-180 (38 pages).
- Blomstrom, M., Kokko, A. (1998). Multinational corporations and spillovers. *Journal of Economic Surveys*, 12, 247-277.
- Colen Liesbeth, Miet Maertens, Johan Swinnen. (2008). Foreign direct investment as an engine for economic growth and human development: A review of the arguments and empirical evidence. *Leuven Centre for Global Governance Studies*, 70-115.
- Doing Business. (2023, October 16). საქართველო საერთაშორისო რეიტინგებში. Retrieved from საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო: https://www.economy.ge/uploads/publications/economy_6079862260fa6b33358960.32473667.pdf
- Euromoney. (2023, 10 18). Euromoney - surveys. Retrieved from www.euromoney.com/surveys
- Tsinaridze, R., Makharadze, N. (2023). The role of foreign direct investment in the national economy and correlation analysis. *Access to science, business, innovation in digital economy*, ACCESS Press, [https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1\(4\)](https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1(4)), 41.
- Tsinaridze, R., Rzhvadze G. (2023). Foreign Direct Investments in the Conditions of the COVID-19 Pandemic: Georgia-EU Relations. *Innovative Economics and Management*, 10(1), 48-65. <https://doi.org/10.46361/2449-2604.10.1.2023.48-65>, 62.
- Yoel Hecht, Assaf Razin, Nitzan, Gad Shinar. (2004). Interactions between capital inflows and domestic. *Israel Economic Review* Vol. 2, No. 2, 1-14.
- აბესაძე, რ. (2002). ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების ძირითადი შედეგები და მომავლის ამოცანები საქართველოში. თბილისი: საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში. ტ. II.
- ზასარი, რ., მესხია ი. . (1995). გარდამავალი პერიოდის მაკროეკონომიკური პრობლემები. თბილისი.
- გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი. (2023, October 16). გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი, 2018. Retrieved from ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingebi/gci_2018_1_geo.pdf
- დათუნაშვილი, ლ. (2000). საინვესტიციო კლიმატი საქართველოში. თბილისი: საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში. ტ. I.
- მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლება. (2023, October 16). საქართველო მსოფლიო რეიტინგებში. Retrieved from ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingebi/2022/ratings_2022_geo_6_06_22.pdf
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2023, October 16). ინფორმაცია მშენებლობაზე გაცემული ნებართვებისა და ექსპლუატაციაში მიღებული ობიექტების შესახებ. Retrieved from საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/621/informatsia-msheneblobaze-gatsemuli-nebartvebisa-da-ekspluatatsiashi-mighebuli-obiektbis-shesakheb>
- ქოქიაური ლ., ბებიაშვილი ნ. (2010). საინვესტიციო პროექტები - თეორია, ანალიზი. თბილისი: თსუ გამომცემლობა.
- ქოქიაური, ლ. (2017). უცხოური ინვესტიციები. თბილისი: საფინანსო-საინვესტიციო პოლიტიკისა და სტრატეგიის ფონდი.

Methodological Issues of Assessment of the Investment Environment as a Factor of Economic Growth

Ramin Tsinaridze,

Doctor of Business Management, Associate professor,
Batumi Shota Rustaveli State University,
ramin.tsinaridze@bsu.edu.ge

George Abuselidze

Doctor of Economics, professor,
Batumi Shota Rustaveli State University,
george.abuselidze@bsu.edu.ge

Lasha Beridze

Doctor of Business Administration, professor
St. Tbel Abuserisdze University,
lashalasha0103@gmail.com

In order to optimize the country's investment relations, it is necessary to introduce a system of correct assessment of investment activities, planning and implementation of such effective measures by the state, which will contribute to the elimination of existing gaps in the investment environment, its improvement and economic growth of the country.

A foreign investor invests capital resources only in countries with a stable investment environment, which in turn is characterized by the confidence of the local investor. A healthy investment environment is vital for the economic growth of the country, which has become especially relevant in the light of modern global challenges, therefore, FDI is a form of global business relationship that is an integral part of the stimulating factor of an open market economy.

Despite the extensive discussion of the essence of the investment environment and the methodological issues of its assessment in foreign and Georgian scientific literature, it became especially relevant after the Covid-pandemic crisis and then the Russian-Ukraine war conflict. According to the trend established in recent years, the national economic system of the world countries, especially in developing countries, is directed towards the growth of investment flows. This trend has become vital for the rehabilitation and development of the post-Covid economy. For the development and modernization of the economy of Georgia, it is necessary to make the maximum use of the opportunities of direct foreign investments and to create an appropriate environment, which determines the effectiveness of this process.

The task of the research is to reveal both theoretical-methodological and pragmatic aspects of the current investment environment in Georgia. Based on the results of the research, the formation of suggestions and recommendations about the role of the investment climate in the country's economic growth.

The subject of the research is direct foreign investment on the example of Georgia and its importance for the economic growth of the host country. The object of the research is the investment climate and the role of foreign investments in the process of its improvement.

Keywords: Investments, Investment Environment, Investment Climate, Economic Development.

JEL: E22; F21; G11; H54; O16; R42

DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.3>

For citation: Tsinaridze R., Abuselidze G., Beridze L. (2023) Methodological Issues of Assessment of the Investment Environment as a Factor of Economic Growth. International Scientific Conference "Human Capital, Institutions, Economic Growth". Proceedings. Kutaisi University. pp. 47 - 58. DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.3>

References

- Abesadze, R. (2002). The main results of the implementation of economic reforms and future tasks in Georgia. Tbilisi: Problems of market economy development in Georgia. Tom. II (in Georgian).
- Basaria, R., Meskhia I. . (1995). Macroeconomic problems of the transition period. Tbilisi (in Georgian)
- Datunashvili, L. (2000). Investment climate in Georgia. Tbilisi: Problems of market economy development in Georgia. T. I. (in Georgian)
- Kokiauri L., Bebiashvili N. (2010). Investment projects - theory, analysis. Tbilisi: TSU Publishing House (in

Georgian).

- Kokiauri, L. (2017). foreign investments. Tbilisi: Financial-Investment Policy and Strategy Fund (in Georgian).
- Barry P. Bosworth, Susan M. Collins and Carmen M. Reinhart. (1999). Capital Flows to Developing Economies: Implications for Saving and Investment. *Brookings Papers on Economic Activity*, 143-180 (38 pages).
- Blomstrom, M., Kokko, A. (1998). Multinational corporations and spillovers. *Journal of economic Surveys*, 12, 247-277.
- Colen Liesbeth, Miet Maertens, Johan Swinnen. (2008). Foreign direct investment as an engine for economic growth and human development: A review of the arguments and empirical evidence. *Leuven Centre for Global Governance Studies*, 70-115.
- Tsinaridze, R., Makharadze, N. (2023). The role of foreign direct investment in the national economy and correlation analysis. *Access to science, business, innovation in digital economy*, ACCESS Press, [https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1\(4\)](https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1(4)), 41.
- Tsinaridze, R., Rizhvadze G. (2023). Foreign Direct Investments in the Conditions of the COVID-19 Pandemic: Georgia-EU Relations. *Innovative Economics and Management*, 10(1), 48-65. <https://doi.org/10.46361/2449-2604.10.1.2023.48-65>, 62.
- YOEL HECHT, ASSAF RAZIN, NITZAN, GAD SHINAR. (2004). INTERACTIONS BETWEEN CAPITAL INFLOWS AND DOMESTIC. *Israel Economic Review* Vol. 2, No. 2, 1-14.
- Euromoney. (2023, October 18). Euromoney - surveys. Retrieved from www.euromoney.com: <https://www.euromoney.com/surveys>
- Doing Business. (2023, October 16). Georgia in the international ratings. Retrieved from Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia: https://www.economy.ge/uploads/publications/economy_6079862260fa6b33358960.32473667.pdf
- Global Competitiveness Index. (2023, October 16). Global Competitiveness Index, 2018. Retrieved from Ministry of Economy and Sustainable Development: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingebi/gci_2018_1_geo.pdf
- National Statistical Service of Georgia. (2023, October 16). Information about construction permits and objects put into operation. Retrieved from the National Statistical Service of Georgia: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/621/informatsia-msheneblobaze-gatsemuli-nebartvebisa-da-ekspluatatsiashi-mighebuli-obiektebis-sheakheb>
- World economic freedom. (2023, October 16). Georgia in the world rankings. Retrieved from the Ministry of Economy and Sustainable Development: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingebi/2022/ratings_2022_geo_6_06_22.pdf